

MEDDRŽAVNO PROSTORSKO NAČRTOVANJE NA OBMOČJU SLOVENSKE IN HRVAŠKE ISTRE

INTERGOVERNMENTAL SPATIAL PLANNING IN THE SLOVENIAN AND CROATIAN ISTRIA AREA

Ključne besede

Slovenija; Hrvaška; Istra; prostorsko planiranje in načrtovanje; prostorski akti

Key words

Slovenia; Croatia; Istria; spatial planning; spatial acts

Izvleček

Območje slovenske in hrvaške Istre je zgodovinsko prepletena geografska celota v kateri so prisotne številne kulturološke in gospodarske vezi. Raziskava je usmerjena v opredelitev tistih prostorsko planskih vsebin, ki so lahko predmet skupnega interesa in posledično predmet skupnega planiranja in načrtovanja. Rezultati v pretežnem delu temeljijo na pravkar zaključenem meddržavnem projektu PUT-UP Istre (2015 - 2016). S primerjalno metodo obstoječih planskih dokumentov, strokovnih podlag in drugega referenčnega gradiva smo ugotavljali vzajemne interese in potencialno konkurenčnost. Ugotovili smo, da obstajajo na področju prometa, turizma, gospodarstva, kmetijstva in vrstna varave številne vsebine, ki se jih lahko, ali jih je celo potrebno skupaj načrtovati. Pri tem je potrebno natančno opredeliti skupne interese in njihova morebitna navzkrižja. Za učinkovitejše rezultate na področju skupnega planiranja in načrtovanja bo potrebna natančnejša obravnava in upoštevanje teh vsebin pri pripravi naslednje generacije prostorskih strateških in izvedbenih dokumentov v obeh državah.

Abstract

The area of Slovenian and Croatian Istria is a historically intertwined geographical unit, where numerous cultural and economic bonds are present. The research was aimed at defining those contents of spatial planning which can be the subject of common interest and consequentially the subject of common planning. In the most part, the results are founded on recently concluded intergovernmental project PUT-UP Istre (2015–2016). By method of comparison of the existing planning documents, expert bases and other reference materials, common interests and potential competition were ascertained. We established that there are numerous contents in the fields of traffic, tourism, economy, agriculture and protection of nature that could be or even should be planned together. It is necessary to precisely define the common interests and their possible conflicts. To obtain more effective results in the area of common planning, it will be necessary to treat and plan these contents more exactly when preparing a next generation spatial, strategic and implementation documents in both countries.

UKD 711(497.571)
COBISS 1.04
Prejeto 29.11.2016

dr. Gregor Čok

UI, Fakulteta za arhitekturo, Zoisova 12, 1000 Ljubljana
gregor.cok@fa.uni-lj.si

doc. dr. Špela Hudnik

UI, Fakulteta za arhitekturo, Zoisova 12, 1000 Ljubljana
spela.hudnik@fa.uni-lj.si

1. Uvod

V Sloveniji se v minulih petindvajsetih letih razvijajo različni prostorsko razvojni koncepti. V začetku 90-tih let smo pričeli s sistematičnim preoblikovanjem prostorske zakonodaje, uvajanjem načel prostega trga, lokalne samouprave in drugih strukturnih inovacij, ki so spremenile ustaljen sistem prostorskega planiranja in načrtovanja [Dimitrovska Andrews, 2004]. Nekdanji socialističen prostorsko-razvojni model, ki je temeljil na konceptu družbeno-razvojnega plana je nadomestila paradigma trajnostnega razvoja po vzoru zahodnih držav [ESDP, 1999; Gulič 2003].

Z vključitvijo v EU in pričetkom črpanja različni finančnih virov se je Slovenija pričela tudi na področju načrtovanja in realizacije posegov v prostoru intenzivneje povezovati s sosednjimi državami. V politični in strokovni sferi so se izoblikovale meddržavne interesne asociacije, ki sledijo parcialnim ali skupnim usmeritvam pri doseganju razvojnih ciljev na posameznih področjih. V ta kontekst sodi tudi nedavno zaključen projekt PUT-UP Istre [Gabrijelčič et.al., 2016; Paljar et.al., 2016], ki je bil namenjen oblikovanju regionalnega koncepta prostorskega razvoja slovenske in hrvaške Istre kot prostorsko, kulturološko in gospodarsko zaključene celote.

Njeni rezultati bodo podlaga za pripravo prostorskih strateških in izvedbenih planov. V hrvaškem delu Istre so to: Istrski županijski plan [Prostorni plan Istarske županije, 2015], plani občin in mest (regionalni nivo in lokalni nivo) v slovenskem delu pa občinski prostorski plani obalnih občin (lokalni nivo). Južno primorska regija žal še nima formalne prostorsko planske aplikacije [obstajajo zgolj regionalni razvojni programi, npr. RRP, 2014].

Prostorsko planiranje in načrtovanje sta v Sloveniji danes še vedno strukturno opredeljena na državnem in lokalnem nivoju, regionalni nivo [Gulič, Praper, 2000] pa je že dlje časa predmet politično-upravnega diskurza. V stroki velja prepričanje, da smo še vedno v fazi razvoja učinkovite metodologije, ustreznega prostorsko-planskega merila (regije)

in kriterialnega aparata za sistemsko implementacijo in realizacijo ciljev trajnostnega razvoja [Berdavs, 2007]. Stroka izpostavlja potrebo po vzpostavitvi "regionalnega merila" iz različnih razlogov: (a) regija predstavlja optimalni okvir za usklajevanje interesov v prostoru, kot so daljinski infrastrukturni projekti, energetika, ipd., (b) regionalni nivo omogoča vzpostavitev potrebne sinergije med interesi lokalnih skupnosti in države; (c) regija je kompenzator meddržavnega povezovanja na lokalnem ali nacionalnem nivoju, ki je tudi eden temeljnih ciljev Strategije prostorskega razvoja Slovenije [SPRS, 2004] za usmerjanje prostorskega razvoja na različnih področjih (promet, gospodarstvo, turizem itd.).

V hrvaškem delu Istre je regionalni nivo načrtovanja implementiran v okviru prostorskega plana Istrske županije, ki združuje 41 enot lokalne samouprave (31 občin in 10 mest). Za celotno Istro so bile v preteklem obdobju, ločeno za obe državi, na področju prostorskega načrtovanja (in razvoja) že izdelane številne strokovne študije (strokovne podlage za pripravi planskih dokumentov) in ostalo gradivo [Gulič, Preper, 1993; Sič, 2001], ki opozarja na pomen regije [Uravić L., Toncetti Hrvatini, M. (2009) kot širše, meddržavne prostorske entitete (Mezinec, 2009). Konkretno vzajemno prostorsko načrtovanje (razen posameznih manjših projektov, kot npr. kolesarska trasa Porečanka, tematske peš poti po Krškem robu, povezovanje Krajinskih parkov (Strunjan- Brioni-Mira Mar) ipd.) pa kljub obstoječim gospodarskim in kulturološkim povezavam v večjem merilu še ni bilo realizirano.

1.1. Problem in hipoteza

Planiranje in načrtovanje je kompleksen proces v katerem so pomembna različna strokovna in politična izhodišča. Večje kot je prostorsko merilo (občina, regija, država) večji je tudi njihov pomen in sinergija na posamezna programska področja. V tem okviru se logično pojavi vprašanje vzajemnih interesov ali parcialne konkurenčnosti. Tako kot obstaja na posameznih področjih konkurenčnost med občinami in regijami tako obstaja tudi meddržavna konkurenčnost.

Pri tem je potrebno ločevati globalne učinke določenega posega v prostoru in njihov parcialni vpliv na lokalno okolje. V tem smislu postane pomembna interpretacija "skupnih" in "parcialnih interesov". Prostorsko planiranja in načrtovanje znotraj posameznem države ali med državama(mi) ima v večjem prostorskem merilu zagotovo več možnosti za vzpostavitev potrebne sinergije in globalnih učinkov, vendar se kljub vzajemnosti interesov na strateški ravni posamezne konfliktna situacije pokažejo šele na izvedbeni ravni.

V primeri Istre, kot zgodovinsko (demografsko, kulturološko in gospodarsko) povezane celote so vprašanja skupnega načrtovanja posameznih področij še posebej izrazita. V tem okviru smo opredelili naslednje raziskovalno vprašanje:
- Katere prostorske vsebine in regulacijski ukrepi so lahko predmet skupnega načrtovanja med Slovenijo in Hrvaško?

Na območju Istre so predmet skupnega interesa predvsem tiste vsebine, ki neposredno opredeljujejo medsebojne kulturološke in gospodarske vezi na obmejnem območju, pri čemer se eventualna konkurenčnost pojavi v situaciji konflikta interesov predvsem na aplikativnem nivoju. V tem smislu je mogoče po posameznih področjih opredeliti konkretne skupne cilje in mehanizme za njihovo doseganje.

2. Metodologija in gradiva

2.1. Metodologija

Raziskava je bila usmerjena v opredelitev tistih vsebin, ki so lahko predmet meddržavnega načrtovanja. Potekala je v dveh fazah. V prvi fazi smo uporabili deskriptivno metodo s katero smo izvedli pridobivanje in analizo podatkov. V drugi fazi smo uporabili primerjalno metodo, ki je omogočala prepoznavanje posameznih vsebin za katere obstaja realna možnost za skupno načrtovanje. Pretežni del 2. faze je bil izdelan v okviru projekta PUT-UP Istre, ki se je izvajal v obdobju julij 2015 - maj 2016 (na hrvaškem je projekt izdelovala ena ekspertna skupina, v Sloveniji pa pet ločenih podizvajalcev (različni eksperti), sintezo njihovega dela je izdelala avtorska skupna na fakulteti za arhitekturo.

V sklopu raziskave je bila izdelana tudi sociološka analiza [Lay, Hudnik, 2016]. Izvajala se je na terenu v slovenski in hrvaški Istri v obliki anket in intervjujev s predstavniki občin in drugimi pomembnimi akterji v občinah in z lokalnim prebivalstvom.

V prvi fazi smo opredelili potencialne vire za pridobivanje podatkov. To so bili: strateški prostorski dokumenti obeh držav (nacionalni nivo), prostorski plani slovenskih obalnih občin, hrvaških občin, mest in Istrske županije, referenčne strokovne podlage, arhivi, svetovni splet in knjižnice.

V drugi fazi smo opredelili pet ključnih področij, ki vsebujejo konkretne elemente za skupno načrtovanje. To so bili: promet, gospodarstvo, turizem, kmetijstvo in naravne danosti. Za vsako področje smo na podlagi dveh kriterijev: (a) kriterij skupnega interesa in (b) kriterij globalnega učinka, ki ga ima določen poseg v prostor na Istro kot celoto, opredelili podrobnejša izhodišča in vsebine za skupno načrtovanje. Opredelitve so potekale v procesu medsebojnih konzultacij in primerjave delovnega gradiva slovenskih in hrvaških avtorjev projekta.

3. Rezultati

Projekt PUT-UP Istre temelji na veljavnih prostorskih dokumentih obeh držav in posebnih strokovnih podlagah, ki so bile izdelane za potrebe tega projekta. V nadaljevanju ločeno navajamo (1) ključna izhodišča za meddržavno načrtovanje, kot jih določata krovni prostorski strategiji obeh držav in (2) podrobnejša izhodišča, kot jih opredeljuje projekt PUT-UP Istre, ki temelji tudi na vseh ostalih prostorskih aktih in gradivu.

3.1 Strategija prostorskega razvoja Slovenije [SPRS, 2004, od 2014 v fazi prenove] in Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske [SPURH, 1997, 2015 nov osnutek]

Obe strategiji predstavljata krovni prostorsko razvojno dokument, ki nakazuje tudi področja meddržavnega sodelovanja in povezovanja. SPRS opredeljuje 12 vsebinskih sklopov (Racionalen in učinkovit prostorski razvoj; Razvoj policentričnega omrežja mest in drugih naselij;

Večja konkurenčnost slovenskih mest v evropskem prostoru, Kvaliteten razvoj in privlačnost mest ter drugih naselij, Skladen razvoj območij s skupnimi prostorsko razvojnimi značilnostmi, Medsebojno dopolnjevanje funkcij podeželskih in urbanih območij, Povezanost infrastrukturnih omrežij z evropskimi infrastrukturnimi sistemi, Preudarna raba naravnih virov, Prostorski razvoj usklajen s prostorskimi omejitvami, Kulturna raznovrstnost kot temelj nacionalne prostorske prepoznavnosti, Ohranjanje narave, Varstvo okolja).

Gre za načelno opredeljene strateške usmeritve in cilje posameznih področij (brez podrobnejše opredeljenih programov, projektov in lokacij), ki jim sledijo vsi hierarhično podrejeni prostorski dokumenti. S primerjavo SPRS s starejšimi prostorskimi plani iz obdobja socializma smo ugotovili, da je bila velika večina področnih ciljev na podoben način opredeljena že v obdobju 1970 - 1991 (koncept policentričnega prostorskega razvoja, razvejano prometno omrežje, uravnoteženje poselitve, zaposlitve in oskrbe s centralnim dejavnostmi ipd.). Po letu 1991 se kot novost uvaja predvsem okoljske cilje, povezovanje Slovenije s sosednjimi državami in participacijo javnosti v postopkih planiranja in načrtovanja.

Na področju meddržavnega povezovanja je v SPRS izpostavljeno, da se Slovenija zaradi skupnega reševanja prostorsko razvojnih vprašanj vključuje v mednarodno sodelovanje v okviru različnih pobud in delovnih skupin glede na skupne interese na področju urejanja prostora, gospodarstva, kulture, družbenega razvoja, prometa okolja in podobno. V tem okviru je Slovenska Istra kot mejno območje z RH izpostavljeno neposrednemu povezovanju zlasti v okviru Jadransko Jonske pobude za reševanje prostorskega razvoja ob Jadranski obali. Na področju prostorskega razvoja v območjih s posebnimi potenciali in problemi je izpostavljeno, da se na območju meje s Hrvaško (op. Slovenska Istra) problematika obmejnega prebivalstva, ki je povezana z omejitvami mejnega režima, omili posledice s skupnim reševanjem prostorskih, okoljskih, infrastrukturnih in gospodarskih vprašanj tako, da se ohrani tradicionalna

povezanost prebivalstva. Prostorsko razvojna vprašanja se razrešuje in spodbija v okviru prostorsko ali problemsko homogeni enot (območje Istre). Podobne opredelitve navaja tudi SPURH.

Ugotavljamo, da gre za načelne vsebine posameznih področij, ki jih je potrebno natančneje opredeliti na izvedbenem nivoju.

3.2 Projekt PUT_UP Istre

3.2.1 Anketa

V okviru projekta PUT-UP Istre so ankete in intervjuji temeljil na vprašanjih, ki so bila vezane na vsebine glavnih tem projekta: promet, turizem, kmetijstvo, gospodarstvo in naravne danosti. Odgovori so bili razvrščeni v skupine glede na splošno, specifično in izjemno prostorsko problematiko v obravnavanem območju. Sociološka analiza je pokazala, da je veliko odstopanje med stanjem na terenu in razvojno vizijo občin in držav. Rezultati anket in intervjujev so bili obdelani in interpretirani kot izhodišče za smernice razvoja in prostorskega urejanja obmejnega (SLO-HR) in čezmejnega teritorija ter za razvoj prostorskega koncepta Istre. Razdeljeni so bili v tri sklope:

1. problemi vsakdanje kvalitete življenja - zaledni in obalni del,
2. predlog za razvoj in napredek kvalitete življenja – zaledni in obalni del,
3. predlog za učinkovito čezmejno sodelovanje med SLO-HR.

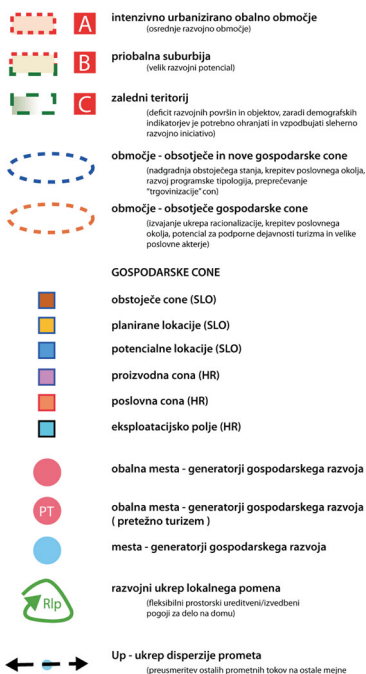
Na podlagi rezultatov je mogoče opredeliti naslednje vsebine, ki bi morale biti predmet skupnega načrtovanja: infrastrukturna, prometna povezanost, javni promet, skupna promocijska strategija – skupna blagovna znamka, medijska mreža, delovna mesta, spodbujanje sonaravnega razvoja kmetijstva in ekoturizma, skupno reševanje ribištva na regionalnem nivoju, ustanovitev regijskih krajinskih parkov.

Rezultati ankete potrjujejo, da bo glede na politično situacijo in reševanje političnih problemov ter medsebojnih odnosov potrebno za učinkovit prostorski razvoj, ki temelji na teritorialnem sodelovanju med dvema državama, v doglednem času rešiti mejna vprašanja kopnega in morja.

Slika 1: Sinteza smernic za razvojni koncept Istre - gospodarstvo na obmejnem območju (Gabrijelčič et.al., 2016).

Figure 1: Synthesis of guidelines for the Istria development concept - economy in the border area (Gabrijelčič et.al., 2016).

LEGENDA - GOSPODARSTVO



Rezultati so pokazali, da se mora za prostorsko strategijo obmejnega in prekomejnega teritorija Istre upoštevati javni interes in vzpostaviti ravnovesje med obalnim ter zalednim delom in daljnoročno prostorsko vizijo razvoja Istre. Sociološki vidik pomeni velik doprinos k oblikovanju ciljev trajnostnega razvoja Istre in predvsem razvoja obmejnega območja.

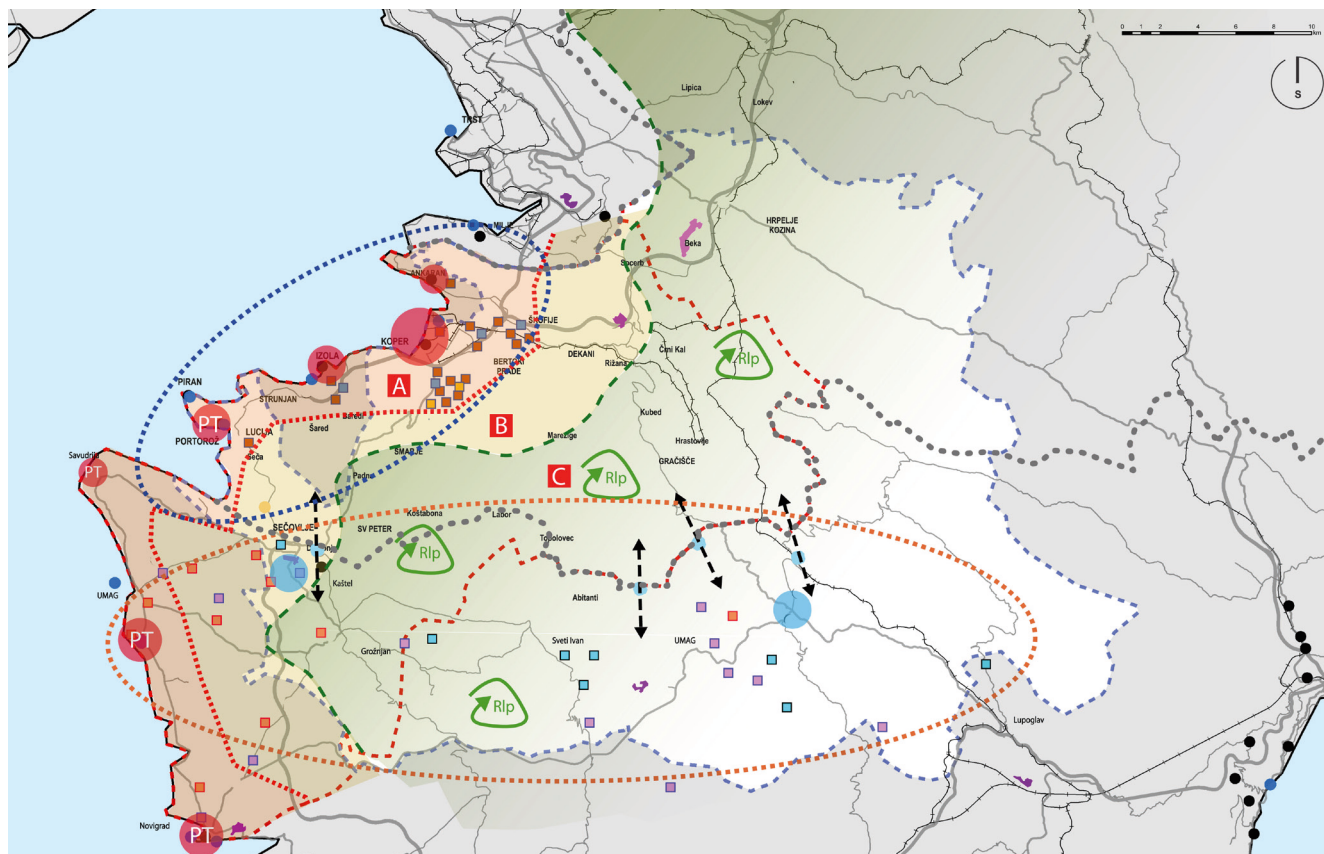
3.2.2. Področje prometa

Med prometnimi tokovi je na obravnavanem območju najpomembnejši cestni promet, ki zagotavlja napajanje turističnih kapacitet, njihovo servisno oskrbo ter pretok blaga in storitev za potrebe ostalih gospodarskih panog. Železniški promet je danes (po zatonu primarne industrije) predvsem v tovarni funkciji Luke Koper in hrvaških pristanišč v Reki in Puli. V prostoru obstaja velik interes za vzpostavitev meddržavnega javnega pomorskega prometa, v letalskem prometu pa že imajo pomembno vlogo tri večja letališča v vplivnem območju Istre: Trst, Pula in Reka. Cesto omrežje je na območju celote Istre relativno

dobro razvejano, ključni problem v obeh državah pa so sezonske konice. Pri njegovi nadgradnji gre za vzajemni interes obeh držav, ki želita z večanjem njegove učinkovitosti razbremeniti logistične ovire pri oskrbi Istre kot celote. V hrvaškem delu je t.i. "Istarski Ipsilon" že skoraj popolnoma dokončan, na slovenski stani pa smo v fazi povezave mejnih prehodov Sečovlje in Dragonja s primorsko AC. V slovenskem delu so na tem področju (tudi iz vidika prostorske umestitve) odprta še naslednja vprašanja: HC Koper-Dragonja in drugi tir Divača-Koper, na hrvaškem pa predvsem železniška povezava Pula - Reka. V obeh državah niso predvidene druge večje novogradnje cestne in železniške infrastrukture ampak obnove in posodobitve obstoječih, zlasti kapilarnih povezav v smeri balansiranja sezonskih tokov.

Elementi vzajemnega načrtovanja:

- cestne in železniške daljinske povezave (večinoma so na nivoju načelnih koridorjev že opredeljene v strateških aktih obeh držav, podrobnejše umestitve tras na izvedbenem nivoju pa še ne),



pomorski potniški promet (priobalni JPP - povezava mest na zahodni obali Istre (Pula, Rovinj, Poreč, Novigrad, Umag) s Slovenijo (Piran, Strunjan, Izola, Koper) in Italijo (Milje, Trst)); lokacija terminalov in sidrišč za potniške križarke (Pula, Rovinj, Poreč, Koper),

- stične točke cestnega prometa (povezave in vozlišča meddržavnega pomena; Sečovlje, Dragonja, Sočerga),
- obnove obstoječih cestnih povezav obmejnega značaja: (npr. Buzet-Sočerga-Koper, Livade (Motovun)-Brezovica pri Gradinu- Kubed),
- letališka infrastruktura za športne in turistične lete (kopenske in morske - hidroplani, heliporti),
- ostale meddržavne povezane obalnega značaja (lahka železnica Koper - Rovinj, kolesarske poti (Eurovelo 6 preko Istre), peš poti ipd.).

3.2.3. Področje gospodarstva

Skupni interes obeh držav je konkurenčno poslovno okolje za

razvoj širokega spektra dejavnosti, ki predstavljajo alternativo sezonsko opredeljenemu turizmu in njegovi izrazito priobalni prostorski umestitvi. Načrtovanje kapacitet za razvoj gospodarstva zajema predvsem načrtovanje gospodarskih con (t.i. poslovnih, industrijskih, obrtnih, storitvenih ipd.) in drugih pogojev za umestitev podjetij v fizični prostor. Na tem področju je situacija v obeh državah zelo različna. Na hrvaškem beležimo velik presežek obstoječih in načrtovanih con v Sloveniji pa primanjkljaj.

V osnutku novega prostorskega plana Istrske županije je trenutno opredeljenih 91 con skupne površine 2.567 ha pri čemer je njihovo dejansko razpoložljivost zaradi pomankanja različnih podatkov težko verodostojno opredeliti (nekatero so že v fazi obratovanja, nekatere se šele načrtujejo). Na slovenskem delu imamo v prostorskih planih obalnih občin opredeljenih skupno 14 obstoječih con in nobene na novo predvidene. Te cone so pretežno zasičene, skupni obseg znaša cca. 234,7 ha, skupne rezerve cca. 81 ha (tudi v tem primeru zaradi pomankanja podatkov ta kvota ne predstavlja dejanske razpoložljive rezerve).

Slika 2: Sinteza smernic za razvojni koncept Istre - turizem na obmejnem območju (Gabrijelčič et al., 2016).

Figure 2: Synthesis of guidelines for the Istria development concept - tourism in the border area (Gabrijelčič et al., 2016).

LEGENDA - TURIZEM

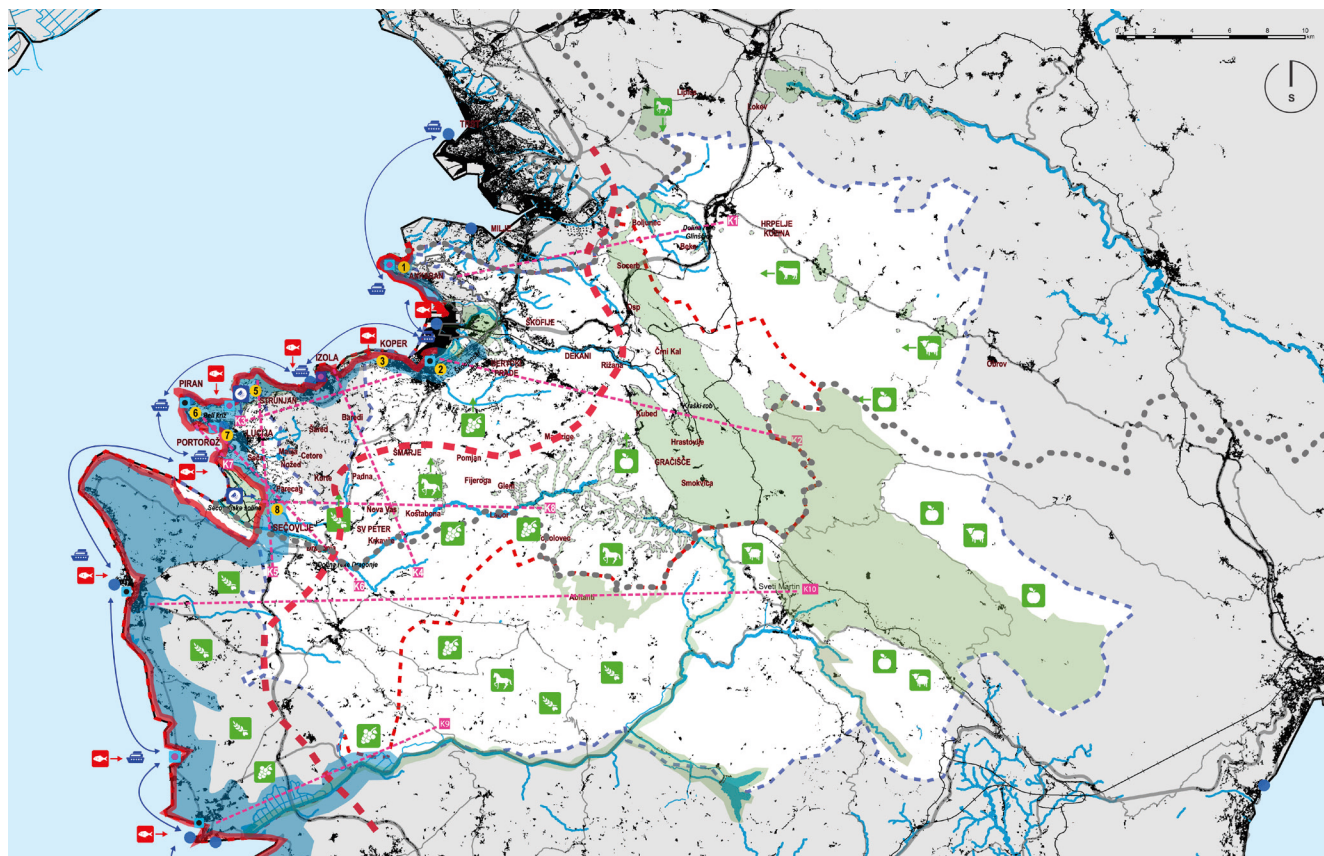
- 1 Ankaran: RT NARAVE IN ODOHA
Proizvod: zdraviliški, mladinski turizem, kampiranje
- 2 Koper: MESTO KULTURE IN RINIZARJENJA
Proizvod: kulturni, navadno letniški turizem
- 3 Duple Koper - Izola: POSEIZIONALNA LINJA NARAVE IN PREDKLOSTI
Proizvod: športno rekreacijski turizem
- 4 Isola: RESE, VIND IN OLJKE
Proizvod: kulturni, gastronomski in wellness turizem
- 5 Brnujanj: SOL IN ZDRAVJE
Proizvod: wellness, gastronomski turizem
- 6 Piana: VIDILNA, ROMANTIKA, ZODOVNINA
Proizvod: kulturni, gastronomski turizem
- 7 Portoroč-Ludija: VRTINICE V MONDENEM MESTU
Proizvod: kongresni, wellness, športniški turizem
- 8 Sečovlje: POKRAJINA SOLI
Proizvod: ekoturizem
- 9 Ankaran: RT NARAVE IN ODOHA
Proizvod: zdraviliški, mladinski turizem, kampiranje
- 10 Koper: MESTO KULTURE IN RINIZARJENJA
Proizvod: kulturni, navadno letniški turizem
- 11 Duple Koper - Izola: POSEIZIONALNA LINJA NARAVE IN PREDKLOSTI
Proizvod: športno rekreacijski turizem
- 12 Isola: RESE, VIND IN OLJKE
Proizvod: kulturni, gastronomski in wellness turizem
- 13 Brnujanj: SOL IN ZDRAVJE
Proizvod: wellness, zdraviliški turizem
- 14 Piana: VIDILNA, ROMANTIKA, ZODOVNINA
Proizvod: kulturni, gastronomski turizem
- 15 Portoroč-Ludija: VRTINICE V MONDENEM MESTU
Proizvod: kongresni, wellness, športniški turizem
- 16 Sečovlje: POKRAJINA SOLI
Proizvod: ekoturizem

MERILNIŠKE ENOTNOSTI

- 1 obdelava
- 2 soline jopi
- 3 ribiško in maršurka
- 4 obilnica
- 5 vinogradišče
- 6 korporeja
- 7 rešenja, kopanje
- 8 vinogradej

MESEJNE OBLINE

- 1 meja občine
- 2 ostanj posopolomana
- 3 pridobiti pas
- 4 vnaša pot
- 5 velja mesto letovara ib
- 6 mesto letovara ib
- 7 ostanj mesta letovara ib
- 8 obrnolja varnolja
- 9 Mejna obrnolja
- 10 Obalna obrnolja
- 11 nalamnala varnolja
- 12 Obalnaja in Moranja obrnolja



Slika 3: Sinteza smernic za razvojni koncept Istre - kmetijstvo na obmejnem območju (Gabrijelčič et al., 2016).

Figure 3: Synthesis of guidelines for the Istria development concept - agriculture in the border area (Gabrijelčič et al., 2016).



Slovenija praktično nima več prostorskih možnosti (niti v obalnem pasu niti v zaledju obalnih občin) za planiranje novih con, zato je v tem smislu v sistemu prostorskega planiranja in načrtovanja pomembno upoštevati širši regionalni okvir, kot je npr. območje celotne Istre (HR) in Krasa (SLO). Pri načrtovanju con se je do sedaj upoštevalo ustaljene lokacijske kriterije (velikost zemljišč in možnost širitve, navezava na prometno in energetska infrastrukturo, vplive na okolje, ipd.), katerim pa je v obdobju recesije potrebno dodati še merilo "ponudbe delovne sile" v širšem prostoru, konkurenčnost med mesti in regijami in potrebo po intenzivnem trženju razvojnih lokacij v širšem mednarodnem okolju.

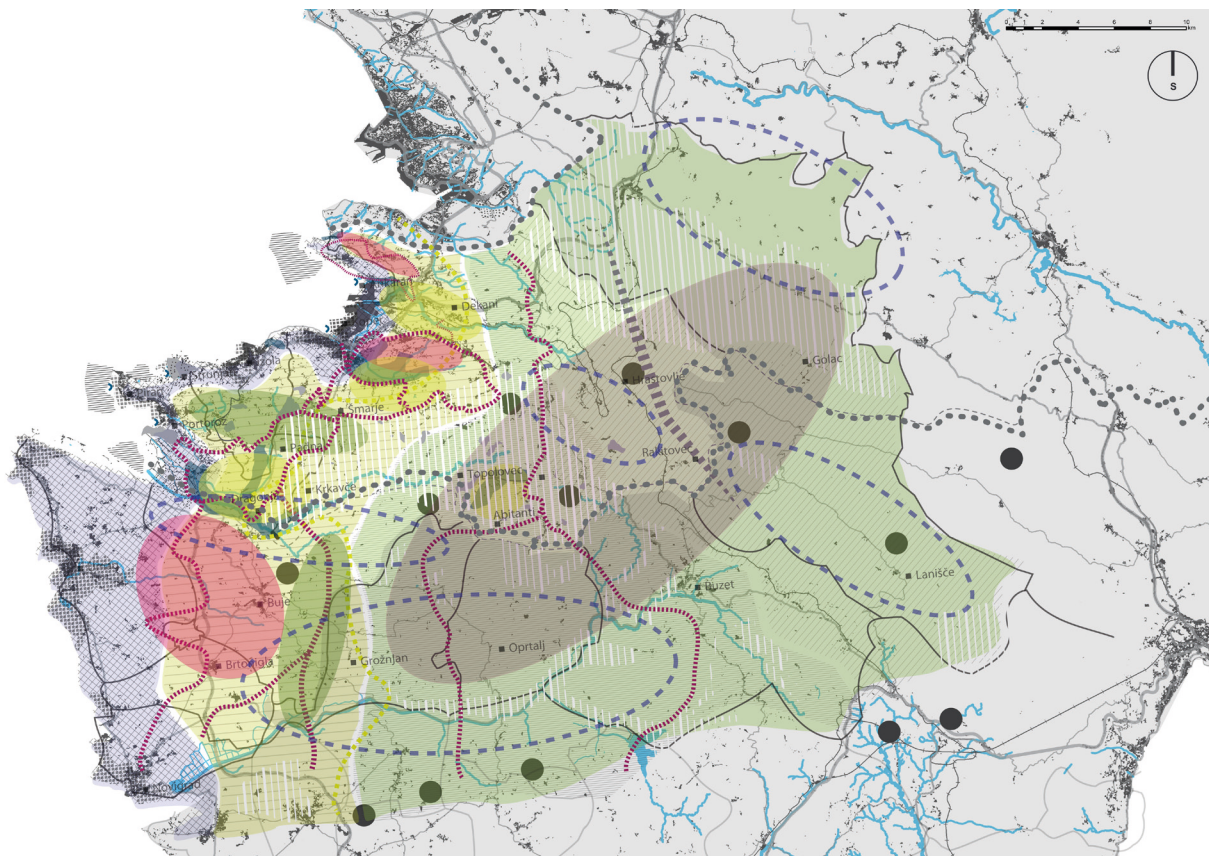
Elementi vzajemnega načrtovanja:

- poenotena tipologija con s prepoznano programsko usmeritvijo, velikostjo in pogoji poslovanja (pretežno proizvodna, storitvena, trgovska, logistična, skladiščna idr. cona),
- poenoten in učinkovit sistem za ažuriranje podatkov, promocijo

in trženje con (podatki o dejanski razpoložljivosti, lastništvu, komunalni opremljenosti, ceni itd.),

- razvoj supportne infrastrukture (na nivoju posamezne cone: skupni upravitelj, institut razvojnega inkubatorja, industrijskega parka ipd.),
- vzpostavitev liberalnejših pogojev za delo na domu, ki bi omogočal realizacijo manjših pobud podjetniškega sektorja v zalednem oz. notranjem delu slovenske in hrvaške Istre, (območja, ki so oddaljena od lokacij gospodarskih con).

Na tem področju gre poleg vzajemnih interesov tudi za evidentno konkurenčnost. Skupni interes je pritegovanje novih investorjev v regijo kot celoto, konkurenca pa se kaže v izboru konkretne lokacije (SLO ali HR). Pritegovanje novih investorjev (zlasti neposrednih tujih investicij - NTI v greenfield obliki) pomeni velik input za lokalno in širše regionalno okolje zato je pridobivanje NTI predmet izrazito parcialnega interesa obeh držav.



Dejstvo pa je, da je v tako kompleksnem okolju, kot je Istra, sinergija NTI v širši prostor v več pogledih pozitivna (čezmejno vključevanje delovne sile, poslovnih storitev, logistike, surovin itd. in posledično večanje potrošnje, dvig BDP-ja na regionalnem nivoju itd.)

3.2.4. Področje turizem

Turizem je na območju Istre največja gospodarska panoga. Njegovo prostorsko načrtovanje obsega predvsem kapacitete (lokacije, obseg, dostop), tipologijo (tip nastanitve, programi) in vključevanje v lokalno okolje (storitve, podpirne dejavnosti). Velik del turistične infrastrukture na območju Istre je zapuščina obdobja intenzivne gradnje po l. 1950, ki je bila usmerjena pretežno v razvoj masovnega turizma. Novodobnejši koncepti so usmerjeni v raznolikost ponudbe in prilagajanje turističnih storitev potrebam sodobnega obiskovalca. Možnosti za načrtovanje novih večjih kompleksov v (t.i. turističnih con) so v obeh državah v obalnem pasu že dokaj izčrpane. V tem okviru predstavlja zaledje slovenske in hrvaške Istre velik in

še ne neizkoriščen potencial. Skupni interes prostorskega načrtovanja na področju turizma je zagotavljanje pestrosti ponudbe in na splošno privlačnega okolja, ki v regijo pritegne čim širši spekter klientov. Pomembne postajajo t.i. vzporedne, "izletniške" migracije obiskovalcev, ki iz lokacije primarne nastanitve izvajajo aktivne dnevne destinacije v ožje in širše okolje.

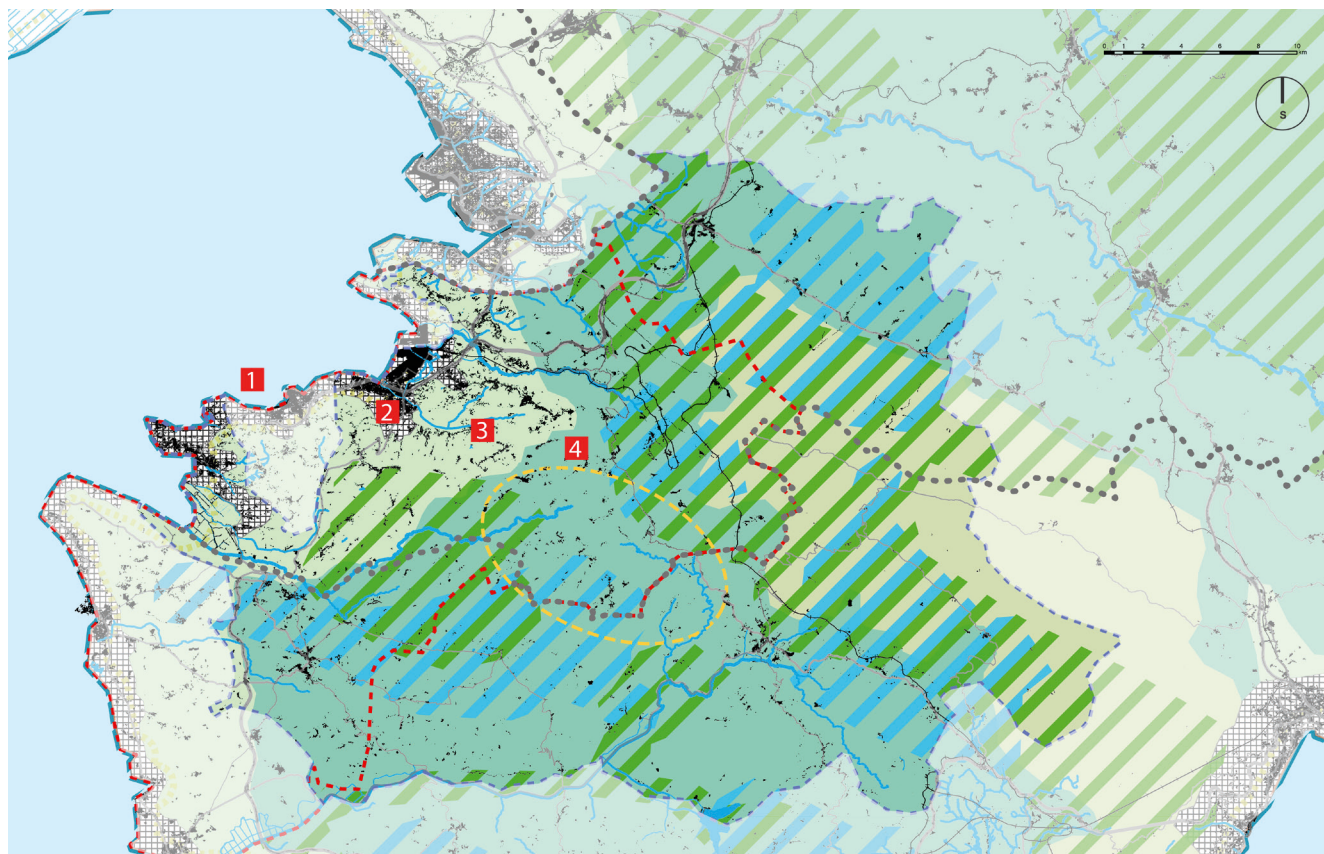
V tem okviru gre za interes skupnega načrtovanja omrežja, atraktivnih punktov, logistike (javni promet) in spremljajoče ponudbe. Primarna nastanitev pa predstavlja osnovno konkurenčnost tako na meddržavnem in medobčinskem kot na najnižjem nivoju t.j. med posameznimi ponudniki turističnih nastanitvenih kapacitet znotraj posameznih mest ali turističnih con.

Elementi vzajemnega načrtovanja:

- nadgrajevanje obstoječe turistične infrastrukture in njeno meddržavno povezovanje v smeri aktualnega povpraševanja in širitve njegove programske tipologije (eko turizem, aktivni turizem, zdraviliški, športni ter medsezonski turizem),

Slika 4: Sinteza smernic za razvojni koncept Istre - naravne danosti na obmejnem območju; naravne danosti, vodni viri in zaščiteni območja (Gabrijelčič et.al., 2016).

Figure 4: Synthesis of guidelines for the Istria development concept - natural possibilities in the border area; natural possibilities, water sources and protected areas (Gabrijelčič et.al., 2016).



- načrtovanje meddržavnih dnevnih destinacij; navtična destinacija: Umag-Savudrija-Portorož-Koper; hidroplan destinacija: Pula-Portorož, cestna destinacija: Istra-Kras, itd
- reanimacija zaledja t.j. načrtovati in realizirati ustrezno infrastrukturo, ponudbo in večjo povezanost z obalo in večjo povezanost med državama (zlasti na obmejnem območju Umag - Motovih - Buzet: Dragonja - Sočerga - Zazid).
- oblikovanje skupne blagovne znamke "Istre" kot geografsko, kulturološko in upravno povezanega "turističnega produkta".

3.2.5. Področje kmetijstvo

Kmetijstvo je v Istri pomembna panoga (predvsem v njenem zahodnem in osrednjem delu) pri čemer obstajajo med državama velike geografske razlike (obseg in stopnja izrabe kmetijskih zemljišč, njihova pedološka sestava, možnosti namakanja itd.). Interes obeh držav je zagotoviti panogi ustrezne prostorske pogoje za njen dolgoročni razvoj. Ista kot celota mora graditi predvsem na kulturah, ki v njenem prostoru tradicionalno prosperirajo (vinogradništvo, oljkarstvo, sadjarstvo in zelenjadarstvo). V spremenjenih tržnih, klimatskih in agrotehničnih pogojih (povpraševanje po ekološko pridelanih pridelkih, velika konkurenčnost v širši regiji, problem namakanja in možnosti sodobnih tehnologij) je potrebno načrtovati ukrepe za učinkovitejšo prodajo pridelkov turistični industriji, izvozu kvalitetnih pridelkov in opredelitvi pomena kmetijstva v smislu skrbnika kulturne krajine.

Na nivoju prostorskega planiranja in načrtovanja imajo ključno vlogo prostorski izvedbeni akti, ki določajo rabo površin in dopustne agrotehnične ukrepe. Ker imata državi primerljiv "prostorsko-planski" sistem je mogoče časovno in programsko dokaj usklajeno izvajati različne razvojne strategije (agrikultura in marikultura).

Elementi vzajemnega načrtovanja:

- načrtovati vlogo kmetijstva v treh smereh (velja za obe državi): (a) cona 1: kmetijstvo v priobalnem pasu (v vlogi skrbnika kulturne

krajine, vizualne sanacije priobalnega prostora, ribištva in marikulture); (b) cona 2: intenzivno ekološko kmetijstvo v pasu suburbanizacije (v vlogi močne gospodarske panoge); in (c) cona 3: tradicionalno in ekološko kmetijstvo v zaledju (v vlogi nosilca identitete kulturne krajine).

- na podlagi teh izhodišč se v vsaki državi na podoben način (skladno z njenim pravnim redom) na planskem in izvedbenem nivoju načrtujejo naslednji ukrepi:

- Kmetijstvo v skrajno zahodnem delu Istre se prilagaja ostalim dejavnostim v prostoru in ne nosi več primarne vloge identitete prostora ampak se podredi drugim dejavnostim, istočasno postane instrument za vizualno sanacijo razpršene poselitve in degradacije prostora. Z zagotavljanjem vmesnih zelenih površin v obliki rekreacijskih, ekoloških in krajinskih parkov, lokalnega ali čezmejnega značaja, se v prostoru ustvarjajo vizualne cenzure.

- Marikultura je namenjena predvsem vzgoji školjk v Piranskem zalivu, Strunjanu, Debelem ritcu, (na hrvaškem jestrateskolociranana vzhodniobali Istre, na zahodni obali je prioriteta turizem).

- Celovito urejanje obalnega pasu: v pasu 100m kopenskih in 200 m vodnih zemljišč se izvaja usklajeno načrtovanja obale z morjem (ICZM Protokol). V 1000m obalnem pasu (kopenskih zemljišč) se omeji izrazita urbanizacija, tu ni možna sprememba namembnosti visokokakovostnih kmetijskih zemljišč v zazidljiva (ta ukrep RH že uvaja v prostorske plane).

- Razvija se regionalni model združništva z vso potrebno infrastrukturo (skladišča, predelovalnice hrane/distribucija prodaja). Zadruga s skupno predelovalno in prodajno politiko mleka, sira, žganja, gozdnih sadežev, mesa in vlogo trženja skupne regionalne blagovne znamke (npr. Istra, Čičerija) s poudarkom na proizvodih avtohtonih sort vzpostavijo ekonomski model samooskrbe in oskrbe lokalnega prebivalstva.

- Z izboljšanim infrastrukturnimi sistemom, IT tehnologijo in (re) definiranimi prometnimi povezavami preko obstoječih meja in kapilarnih cestnih sistemov v zaledju se ustvari "konkurenčno poslovno okolje", ki preprečujejo nadaljnjo "odselsevanje" in praznjenje podeželja.

- S kvalitetno revitalizacijo vaških jeder in arhitekturne tipologije ter urejenimi kmetijskimi in gozdnimi površinami in dovoznimi potmi se vzpostavi sistem izjemne naravne in kulturne krajine namenjen individualnemu turizmu kot alternativa masovnemu turizmu na Obali.

- Turistična ponudba visoke kategorije (butični turizem) in organizacija športno-rekreativnih in kulturnih dogodkov, tematskih poti ter zavarovanja skupnih območij kvalitetne kulturne krajine in ohranjanja narave (skupni lovski rajoni, čezmejni regionalni park s skupnim celovitim upravljanjem (npr. Kraški rob) so potencial razvoja naravne in kulturne identitete krajine.

Meddržavna konkurenca na področju kmetijstva se zrcali predvsem na nivoju trženja pridelkov t.j. parcialne ali organizirane prodaje, oskrbe gostinskih (nastanitvenih) subjektov, nacionalni (čezmejni) zaščiti avtohtonih rastlinskih sort in kmetijskih pridelkov, ter pridobivanju finančnih sredstev EU skladov za razvoj panoge (subvencije, pomoči itd.), kar pa ni predmet prostorskega planiranja in načrtovanja.

3.2.6. Področje naravnih danosti

Na območju celotne Istre so prisotne številne naravne danosti, ki jih varujejo različni varstveni režimi (območja, na katerih veljajo različni varstveni režimi ali pa državni prostorski načrti, v slovenski Istri obsegajo kar 47.121,10 ha, kar predstavlja 81,34 % celotnega območja slovenske Istre (občin Koper, Izola, Piran, Ankarani in delno Hrpelje Kozina). Pri tem je potrebno v principu ločevati obalni del, ki je izrazito izpostavljen turistični dejavnosti in notranji del z velikim številom še neizkoriščenih naravnih resursov.

Med osnovne naravne danosti sodijo: morje, celinski vodni viri, podnebje, relief in tla. Njihovo stanje (in konzumacija) je na posameznih lokacijah odvisno od prisotnih razvojnih interesov in politike za njihovo upravljanje.

Praktično vsi naštetih viri predstavljajo določen potencial za poselitev, turizem, kmetijstvo in druge vsebine, ki jih sistem prostorskega planiranja in načrtovanja z različnimi cilji

vključuje v posamezne razvojne strategije. Interes obeh držav je v tem smislu usmerjen v njihovo "trajnostno" upravljanje in varstvo, pri čemer je zaradi geografske in geomorfološke celovitosti Istrskega polotoka še posebej pomemben usklajen in učinkovit meddržavni pristop.

Elementi vzajemnega načrtovanja:

- načrtovanje skupnega, ciljno naravnega sistema posameznih varstvenih režimov za vse naravne danosti in varovana območja,
- plansko zagotoviti ohranjanje kulturne krajine kot elementa prepoznavnosti območja Istre,
- oblikovanje ukrepov za krepitev naravnih potencialov za kmetijsko proizvodnjo (povečati obseg površin z urejenim umetnim namakanjem, pri čemer je predpogoj vzpostavitev sistema vodnih zajetij (npr. Kubeč, Drnica, Grintovec/Padna, Škrline/ Dragonja, Rokava, itd.),
- oblikovanje skupnih ukrepov za zmanjševanje onesnaženja vodnih virov (glavni onesnaževalci so: intenzivna urbanizacija v obalnem pasu, neučinkovito odvajanja in čiščenja odpadne vode, razpršena gradnja, industrija, promet ter kmetijstvo).
- skupno načrtovanje ukrepov za protipožarno varnost.
- vzpostavitev skupnega kriznega centra za primere ekoloških, naravnih in drugih nesreč, ki bi lahko znatno vplivale na razpoložljive vodne vire in druge naravne danosti
- vzpostaviti čezmejnega sodelovanja in skupna zaščita naravnih in kulturnih vrednot, vrednot,
- vzpostavitev skupnega kriznega centra za primere ekoloških, naravnih in drugih nesreč, ki bi lahko znatno vplivale na razpoložljive vodne vire in druge naravne danosti.
- zavarovana območja iz obeh strani mej. Predlog novega krajinskega parka na območju zgornjega toka rek Bracana, Dragonja in Malinska z vključitvijo Kraškega roba se dopolni z čezmejnimi območjem doline reke Mirne.

4. Diskusija

Na območju Istre so predmet skupnega načrtovanja predvsem tiste vsebine, za katere:

(a) obstaja evidenten meddržavni interes (ekonomski, upravni, kulturološki itd.) ali

(b) njihov prostorski pomen bistveno presega lokalno merilo (npr. varstveni režimi, trajnostna konzumacija in upravljanje naravnih virov, načrtovanje daljinskih infrastrukturnih koridorjev itd.).

Na področju prometa, gospodarstva, turizma, kmetijstva in naravnih danosti obstajajo številne vsebine, ki so v preteklosti že bile predmet skupnega pristopa, v pogojih aktualnega medsebeskega povezovanja, prepoznavanja področnih interesov in obdobja izdelave nove generacije prostorskih planov (v obeh državah) pa postajo ta vprašanja še bolj aktualna. V velikem spektru različnih vsebin težko z zagotovostjo trdimo, kdaj gre za konkurenčnost ali vzajemni interes, prepoznamo pa lahko za tiste projekte, ki so interes izključno posamezne države, ki si želi na določenem področju zagotoviti določeno prednost. PUT-UP Istre je praktično prvi tovrstni (formalni) poizkus meddržavnega načrtovanja v tem okolju (Paljar et.al., 2016). Projekt je šele odprl številna programska in prostorska vprašanja ter systemske dileme zato bo v bodoče potrebno vzpostavljeno pobudo učinkovito nadaljevati. Za doseganje ciljev globalne konkurenčnosti Istre kot celote bo potrebno v obeh državah izvajati predvsem naslednje ukrepe:

- izvajati parcialne ukrepe skladno s konceptom celostnega prostorskega razvoja Istre,
- intenzivneje usklajevati programe in posege pri izdelavi strateških in izvedbenih PIA vzporedno v obeh državah oz. upoštevati globalne učinke posameznega posega v prostoru (medsebojne konzultacije in presoje),
- opredeliti projekte vzajemnega interesa z namenom učinkovitejšega črpanja EU sredstva.
- na vseh področjih nadgrajevati obstoječo "dobro prakso" medsebeskega sodelovanja.

Bibliography

- Berdavs, J. (2007): Poizkus merjenja trajnostnega razvoja slovenske Istre. V: *Annales, Series historia et sociologia*, 2007/2, str.: 337-348.
- Dimitrovska Andrews, K. (2004): Vizija prostorskega razvoja Slovenije : med globalnimi in prostorskimi trendi in lokalnimi prostorskimi problemi = The vision of spatial development in Slovenia : between global spatial planning trends and local spatial planning problems. V: *Simpozij Družba, prostor, graditev*, Ljubljana. Škraba, B. (ur.). Ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo. Ljubljana: Inženirska zbornica Slovenije, str. 87-92.
- ESDP, European Spatial Development Perspective, (1999): Agreed at the Informal Council of Ministers responsible for Spatial Planning in Potsdam.
- Gabrijelčič, P., Fikfak, A., Hudnik, Š., Čok, G., Čerpes, I., Grom, J. P., Konjar, M., Martinec, D., Zimmermann, R., Bugarič, B., Cotič, T., Jelenc, M., Trdin, I., Trošt, D., Nose, M., Hočevar, I., Hudoklin, J., Jerin, T., Furman Oman, M., Furman Oman, G., Koman, K., Kavaš, D., Hudnik, Š. (urednik), Čok, G. (urednik) (2016): PUT-UP Istre: prostorska ureditev območja, notranjost in primorje Istre, študija prostorskih usmeritev in izhodišč za določitev ključnih razvojnih vsebin za obalo: občine: Ankanan, Koper, Izola, Piran, Buje, Umag, Brtonigla, Novigrad, Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana.
- Gulič, A., Praper, S. (2000): Koncept regionalnega prostorskega razvoja Slovenije = Regional spatial development of Slovenia : a concept. V: Špes, M. (urednik): *Regionalni razvoj v Sloveniji = Regional development in Slovenia*, *Geographica Slovenica*, 2000/2, str.: 133-174.
- Gulič, A. (2003): Aktualnost usmeritev Evropske prostorske razvojne perspektive (ESDP) za pripravo Regionalnih zasnov prostorskega razvoja slovenskih statističnih regij - koroška regija. V: *IB revija*, 2003/ 2-3, str.: 97-107.
- Gulič, A., Praper, S. (1993): Regionalni razvoj Slovenske Istre. V: *Razgledi*, 1993/7, str.: 6-10.
- Lay, V., Hudnik, Š. (2016): Sociološke analize –Slovenija in Hrvaška, PUT-UP Istre, “In (sea)side Istria”: prostorska ureditev območja, notranjost in primorje Istre = prostorno uredenje teritorija, unutrašnjost i priobalje, Zagreb.
- Mezinec, T (2009): Nadnacionalno regionalno povezovanje - območje Krasa. Diplomsko delo, UL Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Odlok o Strategiji prostorskega razvoja Slovenije (2004), Uradni list RS, št. 76/2004.
- Paljar, I., Martinec, D., Zimmermann, R., Gabrijelčič, P., Fikfak, A., Hudnik, Š., Čok, G., Čerpes, I., Grom, J. P., Konjar, M., Bugarič, B., Cotič, T., Jelenc, M., Trdin, I., Trošt, D., Nose, M., Hočevar, I., Hudoklin, J., Jerin, T., Furman Oman, M., Furman Oman, G., Koman, K., Kavaš, D., Štrkalj, I., Maren, K., Milković Grbac, A. (2016): PUT-UP Istre, “In (sea)side Istria” : prostorska ureditev območja, notranjost in primorje Istre = prostorno uredenje teritorija, Regionalni razvojni center, Koper
- Prijedlog izmjena i dopuna prostornog plana Istarske županije (2015), Zavod za prostorno uređenje Istarske županije, Pula.
- RRP - Regionalni razvojni program za Južno Primorsko regijo 2014-2020 (2014), RRC Koper, Koper.
- Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske (1997), RH Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja, Zagreb.
- Strategija prostornog razvoja Republike Hrvatske - Nacrt prijedloga (2015), Hrvatski sabor, Zagreb.
- Sić, M. (2001), Posebnosti Istre kao prigranične regije Hrvatske. V: *Dela* 16, Ljubljana.
- Uravić L., Toncetti Hrvatini, M. (2009): Značaj stranih investicija za turizam Istre. V: *Ekonomski istraživanja*, 2009/1, Pula.